

NƏRİMAN NƏRİMANOVUN AZƏRBAYCAN TORPAQLARI UĞRUNDA MÜBARİZƏSİ

Giriş. 1991-ci ildə Azərbaycan xalqının dövlət müstəqilliyini bərpa etməsi nəticəsində məhdudiyətlər aradan qaldırıldı və bunun nəticəsində sovet dövrü tarixinin və şəxsiyyətlərinin obyektiv öyrənilməsi üçün əlverişli şərait yaranmış oldu. Siyasi və dövlət xadimlərinin baxışlarını, fəaliyyətlərini olduğu kimi öyrənmək və qiymətləndirmək məsələsi ortaya çıxdı. Məhz belə şəxsiyyətlərdən biri də Nəriman Nərimanov olmuşdur.

Azərbaycan xalqının görkəmli ictimai- siyasi və dövlət xadimi olan N.Nərimanovun fəaliyyəti müxtəlif illərdə fərqli qiymətləndirilmiş, tariximizdə silinməz iz buraxan həyat və fəaliyyətinə dair xeyli əsərlər yazılmışdır. Onun milli dövlətçilik baxışları və bir sıra qərarları indi də özündə bir sıra mübahisələri doğurur.

N.Nərimanovun Azərbaycanın ərazi bütövlüyü uğrunda fəaliyyətini və o dövrdə baş vermiş itkilərin əsl səbəblərini araşdırmaq üçün dövrün tarixi reallığına nəzər salmaq lazımdır.

1917-1920-ci illərdə Qafqazda ictimai siyasi vəziyyət. Tarixə nəzər salsaq görərik ki, XIX əsrin axırlarında erməni məsələsi özünün yeni mərhələsinə qədəm qoymuşdu. Bunun nəticəsi olaraq Daşnaqsütun partiyası Cənubi Qafqazda öz fəaliyyətini genişləndirməyə başlamışdı. Ermənilərin hədəfi Cənubi Qafqazı və Osmanlı İmperiyasının bir hissəsini ələ keçirməklə öz çirkin niyyətlərinə çatmaq idi. Bu səbəbdən də, ermənilər birinci dünya müharibəsi nəticəsində dünyada yaranmış vəziyyətdən istifadə edərək öz niyyətlərini həyata keçirməyə çalışdılar. Ermənilər birinci dünya müharibəsində iştirak edən dövlətlərlə gizli əlaqələr girərək öz planlarını həyata keçirmək istəyirdilər. Digər tərəfdən də müharibədə iştirak edən bir çox dövlətlərin Bakıda neft maraqları vardı və bu səbəbdən də erməni məsələsindən öz maraqlarına uyğun istifadə etmək istəyirdilər. Ən əsas məsələlərdən biri, Rusiya və Osmanlı İmperiyasının torpaqları hesabına yeni bir dövlətin, Ermənistanın yaradılması idi. Birinci dünya müharibəsi dövründə Birinci Nikolay Fransa elçisi ilə görüşündə, Ermənilərə ən azı muxtariyyət verəcəyini söv vermişdi və bu sözə sadıq qalaraq o, 11 dekabr 1917-ci ildə “Türkiyə Ermənistanı” haqqında qanun imzaladı. Gürcüstanla bağlı da bu kimi qanunların çıxarılması təklif edildi. [11, s. 24]

Həmən dövrdə müstəqil Azərbaycan dövlətinin yaradılması planı da mövcud idi. Amma vəziyyət digər dövlətlərdən daha fərqli idi. Azərbaycan dövlətinin yaradılmasını müzakirə edən adamları çoxu qeyri Azərbaycanlılar idi. O dövrdə, Azərbaycanla bağlı bir neçə plan vardı. Bir plan Azərbaycanın cənubu ilə şimalının birləşdirilməsi idi. Digər bir plan isə, Bakı, Yelizavetpol quberniyası, İrəvan, Dağıstan ilə, Terekdə birləşməli idi. Rusiyada hakimiyyətə gələn bolşeviklərin planına görə isə müstəqil Azərbaycan dövləti yarana bilər, lakin onlar Bakı və ümumiyyətlə Xəzər sahilini vermək istəmirdilər [1, s. 27].

1917-ci il oktyabr inqilabından bir ay sonra, 11 noyabrda Cənubi Qafqaz xalqlarının nümayəndələri Tiflisdə toplaşaraq, milli sərhədləri müəyyənləşdirmədən, azərbaycanlılar, gürcülər və ermənilər Transqafqaziya Komissarlığını yaratdılar. 23 fevral 1918-ci ildə Transqafqaz Seymi yarandı. Bolşeviklər hakimiyyətə gəldikdən sonra, Çar Rusiyasının çıxardığı qərarların çoxunu tanımadılar. Lakin, devrilən Çar Nikolay tərəfindən qəbul edilən “Türkiyə Ermənistanı” qanununu 1917-ci ilin 27 yanvarında qəbul edilir. Şamil Qurbanova görə, S.Şaumyanın tarixi missiyası, Azərbaycanın olub-olmayacağı, hər hansı muxtariyyət və ya müstəqilliyinin qarşısını almaq, Bolşeviklərin “Türkiyə Ermənistanı” planını həyata keçirmək idi. 1918-ci ilin mart ayının 3-də Brest Litovskda Bolşevik hökuməti ilə İttifaq Dövlətləri arasında sülh müqaviləsi imzalandı. Bu Osmanlı İmperiyasının torpaq qazandığı son müqavilə idi. Brest Litovsk müqaviləsindən sonra Bolşeviklər, Qars, Batumi, Ardahan Türkiyəyə keçdikdən sonra, bu qanunu dəyişdirmək məcburiyyətində qaldılar. Eyni zamanda Osmanlı İmperiyası Müstəqil Qafqaz Hökumətini dəstəkləyirdi. Buna baxmayaraq Ermənilər və Gürcülər Osmanlı İmperiyası ilə əlaqə qurmaq istəmirdilər [11, s. 25]. Zaqafqaziya seymi Brest Litovsk müqaviləsinin Ərdahan Qars və Batuminin Osmanlı İmperiyasına verilməsi şərtini qəbul etmədi və Petroqrada – Xalq Komissarları Sovetinə teleqram göndərərək Brest sülhünü tanımadıqlarını bildirdilər.

1918-ci ilin 22 aprelində Seym Transqafqaziya Müstəqil Demokratik Fedarativ Respublikası elan etdikdən sonra da ermənilər genişlənmə siyasəti aparırdılar. Ermənilər muxtariyyət yaratmaq məqsədi ilə əvvəlcə İrəvan quberniyasını Azərbaycanlılardan təmizlədilər. Azərbaycanlıların bir hissəsi öldürüldü və on minlərlə adam qaçqın oldu. Üç gündən sonra isə Bakıda mart soyqırımı oldu. Beləliklə gənc Transqafqaz Respublikasında hadisələr bitmək bilmirdi.

Transqafqaz Respublikasında heç vaxt fikir birliyi olmadı. Gürcülər Avropa ilə, Azərbaycanlılar Türklər ilə, Ermənilər Ruslar ilə yaxınlaşmaq istəyirdi. 27 mayda gürcülər, 28 mayda isə azərbaycanlılar və ermənilər müstəqillik elan etdilər. Müstəqilliyin ilk günündən ölkələr dövlət sərhədləri ilə bağlı qərar verdilər. Fətəli Xan Xoyiski, Milli Şuranın toplantısında bunları demişdi: Ermənistan Fedarasiyasının yaranması üçün onlara siyasi mərkəz lazımdır. Aleksandropol Türklər tərəfindən alındığı üçün, mərkəz yalnız İrəvan oala bilərdi. Bunun üçün İrəvanın Ermənistana verilməsinə şərait yaradılmalıdır. Bu məsələ səs çoxluğu ilə qəbul edildi [11, s. 28].

1918-ci ilin iyununda “Mərkəz” və “Qafqaz” adlı İstanbul konfransları keçirildi. “Mərkəz” adı ilə Almaniya, Avstriya, Macarıstan, Türkiyə və Bolqarıstan “Qafqaz” adı ilə Azərbaycan, Gürcüstan, Ermənistan, Dağlılar İttifaqı nümayəndələri iştirak etdilər. Konfransın ən vacib məsələsi ərazi bütövlüyü idi. Hər bir ölkə daha çox torpaq əldə etmək istəyirdi. Lakin bu konfransın həlledici rolu az idi [11, s. 28-29].

1919-cu ilin yanvarın ayının 12-də Paris Sülh Konfransında Azərbaycan müstəqil dövlət kimi və Dağlıq Qarabağ onun hissəsi kimi tanındı [1]. Məhz Paris sülh konfransında Azərbaycan nümayəndə heyətinin qarşısında duran əsas məsələlərdən biri

⁶⁷ AMEA-nın Hüquq və İnsan Haqları İnstitutunun “Beynəlxalq Münasibətlər və İnsan Hüquqları” şöbəsinin aparıcı elmi işçisi

“Böyük Ermənistan” iddialarına qarşı mübarizə idi. Ermənilər böyük devlətlərə arxalanara, Aralıq dənizindən Qara dənizə, Qara dənizdən Xəxər dənizinə qədər ərazidə “Böyük Ermənistan” yaratmaq arzusuna düşmüşdülər. Ermənilər Parisdə nəinki Anadolunun altı vilayətinə, eyni zamanda, Kilkiyaya hətta Cənubi Azərbaycanın da bir hissəsində iddia edirdilər. Konfrans gedirdi, Fransa, Böyük Britaniya, xüsusilə Amerika hökuməti onların əsassız iddiaların müdafiə etdi. Ermənilər konfransa təqdim etdiyi tələblərdə ucsuz-bucaqsız torpaqlarla yanaşı, böyük həcmdə təzminat da vardı. 1919-cu ilin yayında Azərbaycan hökumətinin qətiyyəti nəticəsində Azərbaycan Cumhuriyyətinin Qarabağda suveren hüquqları bərpa edildikdən sonra Ə.Topçubaşovun Paris Sülh Konfransının başçısına təqdim etdiyi məlumatda göstərilirdi ki, Qarabağın erməni əhalisinin nümayəndələri də bu əhalinin Azərbaycan hökumətinə tabe olması haqqında qətnamə qəbul etmişlər.

Bir müddət sonra Azərbaycan hökumətinin Paris Sülh Konfransına təqdim etdiyi memorandumda Azərbaycan Cumhuriyyətinin sərhədləri belə göstərilmişdir: Bakı vilayəti, Cavad, Göyçay, Şamaxı, Quba, Lənkaran, Gəncə vilayətləri (Gəncə, Cavanşir, Şəki, Ərəş, Qarabağ, Zəngəzur, Qazax), Tiflis vilayəti (Borçalı Sığnağ qəsəbəsi və Tiflis qəzasının bir hissəsi), Zaqatala vilayəti [11, s. 29]. Bu memorandumda görə Azərbaycan Respublikasının ərazisi 94.1 min km olaraq göstərilmişdir. Lakin Paris Sülh Konfransı Azərbaycanın müstəqilliyini tanısa da, onun ərazi iddialarını müzakirə etmədi. Azərbaycanda sovet hakimiyyəti qurulanda Paris Sülh Konfransına təqdim edilən əraziləri artıq Azərbaycanın hakimiyyəti altında deyildi. Buraya Dərbənd və əhatəsin, Borçalı, Eçmiadzin, Aleksandropol quberniyasının bir hissəsinə aid etmək olar [9, s. 40].

Müstəqil Azərbaycan Respublikası 1920-ci ilin aprel ayının 27-də Ruslar tərəfindən işğal edilənə kimi, Azərbaycanda Osmanlı ordusu, sonra isə İngilis ordusu vardı. Hər iki dövlət Qarabağı Azərbaycan torpağı kimi tanıyırdı. Bu müddət içərisində ermənilər bir neçə dəfə Qarabağda üsyan çıxarmağa çalışsalar da, nəticə olmamışdı. Yalnız 1920-ci ilin aprel ayında Qarabağda Rusların təkidi və köməyi ilə böyük üsyan oldu. Azərbaycan ordusu üsyanı yatırtmağa gətirdiyi vaxt, Sovet qoşunları ölkəni işğal etdi [1].

O dövr Azərbaycanın ən böyük problemi Zəngəzur idi. Bu ərazi Ermənistan Respublikası elan edildikdən sonra, ermənilərin iddia etdiyi ən vacib ərazi idi. Həmin dövürdə Andronikin rəhbərliyi ilə ermənilər Zəngəzurdə dəfələrlə soyqırım həyata keçirmişdilər [6, s. 27]. Fətəli Xan Xoyiski yazdığı məktubda belə deyirdi: 1918-ci ildə Andronik Zəngəzurdə böyük qırğınlar yaradaraq bir çox kəndi dağıtdı. 30 müsəlman kəndini dağıdıb yağmaladılar. Qaçıb canını qurtara bilməyən müsəlmanları cinsinə baxmadan vəhşicəsinə öldürdülər. Zəngəzurun valisi N.Naməzəliyev kömək üçün Bakıya müraciyyət etdi. Azərbaycan hökuməti Zəngəzura ABŞ qoşunlarından ibarət kamisiya göndərməsini və erməni çətlərindən silahların alınmasını istədi [11, s. 31]. Lakin Azərbaycan Demokratik Respublikasının istəyi yerinə yetirilmədi, əksinə qətləyən şiddətləndi [12, s. 38].

Nəriman Nərimanovun Azərbaycan ərazi bütövlüyünün qorunması istiqamətində fəaliyyəti. Həmin dövürdən başlayaraq Qarabağ problemi də yaranmağa başlamışdı. Məhz belə bir dövürdə Nəriman Nərimanov Azərbaycanda hakimiyyətə gəlmişdi. Azərbaycanda Sovet hakimiyyəti qurulan zaman, Ermənistanla Naxçıvanda, Qarabağda və Zəngəzurdə problem yaşamaqda idi. 1920-ci ilin aprel ayının 30-da Azərbaycan Sovet Hakimiyyəti nota göndərərək Ermənistandan Qarabağ və Zəngəzuru ermənistan əsgərlərindən təmizləmək, öz sərhədlərinə çəkilmək və millətlərarası qətləyənə dayandırmağı tələb etdi. Əks halda Azərbaycan Ermənistanla rəsmi olaraq müharibəyə girəcəkdə. Eyni məsələ üzrə XI Qızıl Ordu da Ermənistan hökumətinə nota göndərdi. Bu uğurlu addım oldu və Nəriman Nərimanov məsələni həll etmək üçün Azərbaycana hökumətinə vaxt qazandırmış oldu. XI Qızıl Ordu mövcud olan problemi həll etmək üçün Naxçıvana gəldi [5, s. 29]. Nəriman Nərimanovun Maskıvaya göndərdiyi nümayəndə M.H.Hacıniski burada vəzifəyə göndərilən Türkiyə heyyyətinin başçısı Bekir Sami ilə görüşdü və torpaq problemini müzakirə etdi. Nəriman Nərimanovun nümayəndələri ilə Türkiyə heyyyəti problemin siyasi müdaxilə ilə aradan qalırılacağına razılaşdılar. Bunun nəticəsi artıq bir neçə gündən sonra Bekir Saminin Lenin ilə görüşündə özünü göstərmişdi.

Naxçıvana aid Qars müqaviləsinin əsası burada qoyulmuşdu [11, s. 3]. Nəriman Nərimanov bu məsələ ilə bağlı söylərini davam etdirmiş, Türkiyə hökuməti ilə əlaqəyə girmişdir. Qısa bir müddət sonra 26 sentyabr 1921-ci ildə Qars konfransında Naxçıvanın Azərbaycan torpağı olması haqqında Türkiyə ilə Rusiya arasında müqavilə imzalandı və Naxçıvan məsələsi yenidən gündəmə gəldi [5, s. 28]. Türkiyə hökuməti İğdırı geri qaytardı və Naxçıvanın Azərbaycanda qalmasına inadkarlığı, Azərbaycanla Türkiyə arasında quru sərhədin yaranmasına səbəb oldu. O dövürdə yenicə qurulmuş Sovet Rusiyası Türkiyə hökuməti ilə yaxın münasibətlər qurmaq istəyirdi. Onlar həmçinin Türkiyəni dost münasibətdə olan, bufer ölkə kimi görmək istəyirdilər. Bununlada Qərb qüvvələrinin Sovet Rusiyasına Türkiyə ərazisindən hər hansı müdaxiləsinin qarşısını almaq istəyirdilər. Eyni zamanda Mustafa Kamalın başçılıq etdiyi milli hərəkata ümumi düşməne qarşı mübarizədə Sovet Rusiyasının dəstəyi lazım idi. Məhz yuxarıda göstərilən səbəblərdən, Ermənistanın Naxçıvana olan iddiaları Türkiyənin qəti mövqeyi ilə rədd edildi.

Qarabağ probleminin Azərbaycan lehinə həllolunmasında da Nəriman Nərimanovun çox mühüm rolu olmuşdur. O, Qarabağ ilə bağlı KP MK Kafqaz şöbəsinin iclasında, Dağlıq Qarabağı Ermənistana verilmə qərarını bir gecədə dəyişdirmişdi. Bu məsələ ilə bağlı Nəriman Nərimanov V.İ.Leninnə məktubunda belə deyir: “Ciddi vəziyyət meydana gəlib. Mərkəz Azərbaycan ərazisinin çoxunu müzakirə edilmədən Ermənistana verir. Ərazilərimizi Ermənilərə daşnaklara vermək düzəldilə bilməz nəticələr verən bir səfdir [11, s. 35].

Bu dövürdə Nəriman Nərimanov hakimiyyətdə olsada, tək idi. Azərbaycan hakimiyyətində çoxluq Ruslar, Ermənilər və Gürcülərdən ibarət idi. Demokratik Respublikanın nümayəndələri ya öldürülmüş yada ki xaricə qaçmışdılar. Demokratik Respublika yığılandan sonra, 1920-ci ildən başlayaraq 1923-cü ilə kimi Azərbaycanda partiya rəhbərliyində azərbaycanlı yox

idi, demək olarki hamısı gürcü, erməni, rus idi. Məhz Nəriman Nərimanov çətin bir dövüdə hakimiyyətə gəlmiş və Azərbaycanı parçalanmaqdan qurtarmışdı. Yuxarıda qeyd edildiyi kimi 1920-ci ilin dekabr ayında AK MK Qafqaz Şöbəsi toplantısında böyük səs çoxluğu ilə Qarabağın Ermənistanla birləşdirilməsinə qərar verilmişdi. Bu qərara Nəriman Nərimanov nə qədər qarşı çıxsada həmin gün qərar dəyişdirilmədi [2, s. 13]. Nəriman Nərimanov iclasdan sonra Stalin və Orcanikidze ilə görüşmüş və belə demişdir: "Mən Qarabağın bir gün belə Ermənistan torpağı olmasına icazə vermərəm. Mən Qarabağı bu gün ya geri aldıracam yada bu məsələni başqa yolla həllədəcəm" [11, s. 85]. Bundan sonra Nəriman Nərimanov V.İ.Lenin ilə danışmış, lakin aralarında olan söhbət barədə məlumat yoxdu. Məhz bu danışıqdan sonra Qarabağ məsələsi Azərbaycanın lehinə hələdilmişdir. Nəriman Nərimanovun ən böyük tədqiqatçılarından olan Şamil Qurbanovun təxmininə görə, qərarın dəyişdirilməsi bu səbəblərdən ola bilərdi: "Nəriman Nərimanov V.İ.Leninə Azərbaycan neftinin Rusiyaya axınının qarşısını alacağını bildirməsini təxmin edə bilərik. Gözlənilməyən bu danışığa çaşan Lenin nə olduğunu soruşmuş və Nəriman Nərimanov bütün bu baş verənləri ona danışmışdı. Bu danışıqdan sonra Lenin Stalinə zəngəndib, məsələni Azərbaycanın lehinə həll olunmasını əmr etmişdi [11, s. 84].

Bir gün sonra KP MK Qafqaz şöbəsi yenidən toplantı keçirdi. Burada Orcanikidze səhv etdiklərini etiraf etdi və yenidən səs vermə oldu və Azərbaycan lehinə səs verildi [11, s. 122].

Nəriman Nərimanovun hakimiyyətə gəldiyi vaxt Azərbaycanda torpaq problemi aşağıdakı kimi idi:

Azərbaycan İrəvanı və Aleksandropolu rəsmi olaraq Ermənistanla vermişdi. Borçalı və Dərbəndə Azərbaycanın əvvəllər iddiası olsada lakin hər hansı bir vaxt bu iddianı həyata keçirə bilmədiyi üçün problem gündəmdə deyildi. Naxçıvan (Şərur Dərəlyaz daxil olmaqla) Zəngəzur Qarabağ Azərbaycan torpağı olsada Ermənistanla problemlər vardı.

Nəticə. Belə nəticəyə gəlmək olarki, Nəriman Nərimanov Azərbaycanın ərazi bütövlüyü uğrunda fəal və yorulmaz mübarizə aparmış və fəaliyyəti əksər hallarda uğurlu olmuşdur. Məhz N.Nərimanovun siyasəti nəticəsində 1918-1920-ci illərdə olduğu kimi, Bakı yenə də sovet Azərbaycanının paytaxtı olaraq tanındı. Qarabağ, Naxçıvan və Zaqatala Azərbaycanın ərazisi statusunda ilk dəfə olaraq beynəlxalq hüquq normaları ilə qəbul olundu. Bununla belə, 1918-1920-ci illərdə İrəvan və Dərbənd xanlıqlarının və Zəngəzur mahalının ərazilərinin itirilməsi bağışlanmaz haldır. Lakin bu məsələləri təməmiylə N.Nərimanovla əlaqələndirmək haqsızlıq olardı.

Ədəbiyyat siyahısı

1. Aslanlı A. Türk dünyasının kanayan yarası Karabağ. www.abadazerbaycan.org/dosye/garabag (29 nisan 2004)
2. Elçin. Nəriman Nərimanov: şəxsiyyəti və fəaliyyəti. Bakı, Azərneşr, 1997.s28
3. Əhmədov T. Erməni xəyanəti və ya Andronik Ozanyanın Canlı Əməlləri. (1918-1920) Bakı. Azərbaycan nəşriyyatı. 2001.s277
4. Əhmədova F. Nəriman Nərimanov – İdial gerçəklik. Bakı 1998.s170
5. Fətullayev E. Nəriman Nərimanov. Bakı. Qnun.1996.s47
6. İsmayilov E., Həsənov C., Qafarov T. Azərbaycan Tarixi. Bakı. 1998. s. 353
7. Köçərli F. Nəriman Nərimanov. Bakı. Azərbaycan SSR nəşriyyatı 1965. s. 340
8. Köçərli R. Qarabağ. Bakı. Elm. 2002. s. 465
9. Quliyev M. N.Nərimanov. Bakı. Siyasi və elmi bilikləri yayın cəmiyyəti. 1956, s. 40.
10. Quliyev V. N.Nərimanov və Ə. Ağaoğlu taleyimiz. Bakı. Tural. 2002. s. 422
11. Qurbanov Ş. Nəriman Nərimanov. Ömrünün son illəri. Bakı 2003.s372
12. Məmmədova L. Azərbaycanda Erməni Siyasi Təşkilatların Fəaliyyəti. Bakı. Nurlan.1996.
13. Musayev İ. Azərbaycanın Naxçıvan və Zəngəzur bölgələrində Siyasi Vəziyyət və Xarici dövlətlərin siyasəti. Bakı. Elm. 1998.s329
14. Paşayev N. N.Nərimanov və Azərbaycan mədəniyyəti. Bakı, Azərneşr, 1986, s.176

Ключевые слова: Нариман Нариманов, Демократическая Республика, СССР, Нагорный Карабах, Империя

Keywords: Nariman Narimanov, Democratic Republic, Soviet Russia, Karabakh, Empire

Борьба Наримана Нариманова за азербайджанские земли

Резюме

В данной статье делается обзор на историческую реальность того времени, на попытки Наримана Нариманова сохранить целостность азербайджанских земель. Становится совершенно ясно, что в конце XIX в. притязания армян на наши исконные земли принимают форму оккупационного режима, тем самым создав благоприятную почву для присвоения Нагорного Карабаха.

Приход к власти Наримана Нариманова ознаменуется установлением в Азербайджане Советской власти, что влечёт за собой спорные конфликты в Нахичевани, Карабахе и в Зангезуре.

Это объясняется тем, что на тот момент в Азербайджане все руководящие посты занимали представители других наций.

Nariman Narimanov's struggle for the lands of Azerbaijan

Summary

The article looks at the historical reality of the period to study into Nariman Narimanov's activities for the territorial integrity of Azerbaijan and the real causes of the losses that occurred at that time. If we look at history, we can see that at the end of the 19th century, the Armenian issue has entered a new stage. From that time, the Karabakh problem began to arise.

It was during this period that Nariman Narimanov came to power in Azerbaijan. When the Soviet government was established in Azerbaijan, there were problems with Armenia over Nakhchivan, Karabakh and Zangazur. Although Nariman Narimanov was in power at that time, he was alone. The majority in the Azerbaijani government consisted of Russians, Armenians and Georgians.

RƏYÇİ: dos. E.Vəliyeva